

40. Ныллымше урок: Ушештарымаш

1. Productive morphology:

This section aims to give an exhaustive overview of productive Mari morphology, and periphrastic forms that are considered part of the verbal paradigm. Paradigms of other nouns and verbs can be generated at paradigm.mari-language.com.

a) Declension:

a1) Case suffixes (Cx):

Name	Suffix	Interrogative(s)	Example
Nominative	-	мо? 'what?' кө 'who?'	пöрт 'house'
Genitive 2.III.3. (page 55)	-(ы)н	мон? 'of what?' көн? 'whose?'	пöртын 'of the house'
Dative 4.III.4. (page 81)	-лан	молан? '(for) what?; why?' көлан? '(to/for) whom?'	пöрлан 'to the house'
Accusative 2.III.2. (page 55)	-(ы)м	мом? 'what? (obj.)' көм? 'whom?'	пöртым 'the house (obj.)'
Comparative 9.III.2. (page 140)	-ла (<i>not stressed</i>)	мола? 'like what?' көла? 'like whom?'	пöрла 'like the house'
Comitative 7.III.4. (page 111)	-ге (<i>stressed</i>)	моге? 'with all of what?' көге? 'with all of whom?'	пöрте 'with the whole house'
Inessive 1.III.5. (page 46)	-(ы)штЕ	кушто? 'where?'	пöртыштö 'in the house'
Illative 3.III.3. (page 67)	-(ы)ш(кЕ)	куш(ко)? '(to) where?'	пöртыш(кö) 'into the house'
Lative 8.III.3. (page 120)	-(е/э)ш	кушан/кушак? 'where?; (to) where?'	пöртеш 'in(to) the house'

a2) Possessive suffixes (Px):

Name	Suffix	Example
1Sg 3.III.4. (page 68)	-(е/э)м	пöртем 'my house'
2Sg 3.III.4. (page 68)	-(е/э)т	пöртет 'your house'
3Sg 2.III.4. (page 56)	-(ы)ж(Е), -шЕ	пöртшö 'his/her house'
1Pl 4.III.3. (page 80)	-на	пöртна 'our house'
2Pl 4.III.3. (page 80)	-да	пöртда 'your house'
3Pl 2.III.4. (page 56)	-(ы)шт	пöртышт 'their house'

a3) Number suffixes (Nx):

Name	Suffix	Example
Plural (1) 4.III.8. (page 83)	-влак (written with hyphen)	пöрт-влак 'the houses'
Plural (2) 4.III.8. (page 83)	-шамыч (written with hyphen)	пöрт-шамыч 'the houses'
Short plural 18.III.3. (page 242)	-ла	пöртла (гыч, ...) '(from, ...) the houses'
Sociative plural 4.III.8. (page 83)	-мыт	авамывт '(my) mother and those with her'

a4) Cx + Px + Nx:

Case	Cx + Px	Cx + Nx	Cx + Px + Nx
Nominative	пöрте м	пöрт-влак	пöрт-влак ем пöрте м -влак
Genitive	пöрте мын	пöрт-влак ын	пöрт-влак емын пöрте м -влак ын
Dative	пöрте млан пöртла нем	пöрт-влак лан	пöрт-влак емлан пöрте м -влак лан
Accusative	пöрте мым	пöрт-влак ым	пöрт-влак емым пöрте м -влак ым
Comparative	пöрте мге	пöрт-влак ге	пöрт-влак емге пöрте м -влак ге
Comitative	пöрте мла пöртла м	пöрт-влак ла	пöрт-влак емла пöрте м -влак ла
Inessive	пöрт ыштем	пöрт-влак ыште	пöрт-влак ыштем пöрте м -влак ыште
Illative	пöрт ышкем	пöрт-влак ыш(ке)	пöрт-влак ышкем пöрте м -влак ыш(ке)
Lative	пöрте шем	пöрт-влак еш	пöрт-влак ешем пöрте м -влак еш

b) Gradation:

	Formed by ...	сай 'good'	сайын 'well'
Positive	-	сай	сайын
Comparative – 6.III.3. (page 101)	-рак	сайрак	сайынак ~ сайракын
Superlative – 9.III.5. (page 141)	эн	эн сай	эн сайын

c) Conjugation:c1) Indicative:

		I: тол- 'to come'		II: вучо- 'to wait'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present 4.III.1. (page 79) 7.III.1. (page 109)	1Sg	толам	ом тол	вучем	ом вучо
	2Sg	толат	от тол	вучет	от вучо
	3Sg	толеш	огеш ~ ок тол	вуча	огеш ~ ок вучо
	1Pl	толына	о(гы)на тол	вучена	о(гы)на вучо
	2Pl	толыда	о(гы)да тол	вучеда	о(гы)да вучо
	3Pl	толыт	огыт тол	вучат	огыт вучо
Simple past tense I 12.III.4. (page 171) 13.III.3. (page 182)	1Sg	тольым	шым тол	вучышым	шым вучо
	2Sg	тольыч	шыч тол	вучышыч	шыч вучо
	3Sg	тольо	ыш тол	вучыш	ыш вучо
	1Pl	толна	ышна тол	вучышна	ышна вучо
	2Pl	толда	ышда тол	вучышда	ышда вучо
	3Pl	тольыч	ышт тол	вучышт	ышт вучо
Simple past tense II 14.III.4. (page 194)	1Sg	толынам	толын омыл	вученам	вучен омыл
	2Sg	толынат	толын отыл	вученат	вучен отыл
	3Sg	толын	толын огыл	вучен	вучен огыл
	1Pl	толынна	толын о(гы)нал	вученна	вучен о(гы)нал
	2Pl	толында	толын о(гы)дал	вучеңда	вучен о(гы)дал
	3Pl	толыныт	толын огытыл	вученыт	вучен огытыл ыл'е
Compound past tense I 17.III.4. (page 225)	1Sg	толам ыл'е	ом тол ыл'е	вучем ыл'е	ом вучо ыл'е
	2Sg	толат ыл'е	от тол ыл'е	вучет ыл'е	от вучо ыл'е
	3Sg	толеш ыл'е	огеш ~ ок тол ыл'е	вуча ыл'е	огеш ~ ок вучо ыл'е
	1Pl	толына ыл'е	о(гы)на тол ыл'е	вучена ыл'е	о(гы)на вучо ыл'е
	2Pl	толыда ыл'е	о(гы)да тол ыл'е	вучеда ыл'е	о(гы)да вучо ыл'е
	3Pl	толыт ыл'е	огыт тол ыл'е	вучат ыл'е	огыт вучо ыл'е
Compound past tense II 19.III.5. (page 257)	1Sg	толам улмаш	ом тол улмаш	вучем улмаш	ом вучо улмаш
	2Sg	толат улмаш	от тол улмаш	вучет улмаш	от вучо улмаш
	3Sg	толеш улмаш	огеш ~ ок тол улмаш	вуча улмаш	огеш ~ ок вучо улмаш
	1Pl	толына улмаш	о(гы)на тол улмаш	вучена улмаш	о(гы)на вучо улмаш
	2Pl	толыда улмаш	о(гы)да тол улмаш	вучеда улмаш	о(гы)да вучо улмаш
	3Pl	толыт улмаш	огыт тол улмаш	вучат улмаш	огыт вучо улмаш
Compound past tense III 22.III.3. (page 288)	1Sg	толынам ыл'е	толын омыл ыл'е	вученам ыл'е	вучен омыл ыл'е
	2Sg	толынат ыл'е	толын отыл ыл'е	вученат ыл'е	вучен отыл ыл'е
	3Sg	толын ыл'е	толын огыл ыл'е	вучен ыл'е	вучен огыл ыл'е
	1Pl	толынна ыл'е	толын о(гы)нал ыл'е	вученна ыл'е	вучен о(гы)нал ыл'е
	2Pl	толында ыл'е	толын о(гы)дал ыл'е	вучеңда ыл'е	вучен о(гы)дал ыл'е
	3Pl	толыныт ыл'е	толын огытыл ыл'е	вученыт ыл'е	вучен огытыл ыл'е
Compound past tense IV 26.III.2. (page 330)	1Sg	толынам улмаш	толын омыл улмаш	вученам улмаш	вучен омыл улмаш
	2Sg	толынат улмаш	толын отыл улмаш	вученат улмаш	вучен отыл улмаш
	3Sg	толын улмаш	толын огыл улмаш	вучен улмаш	вучен огыл улмаш
	1Pl	толынна улмаш	толын о(гы)нал улмаш	вученна улмаш	вучен о(гы)нал улмаш
	2Pl	толында улмаш	толын о(гы)дал улмаш	вучеңда улмаш	вучен о(гы)дал улмаш
	3Pl	толыныт улмаш	толын огытыл улмаш	вученыт улмаш	вучен огытыл улмаш

c2) Imperative:

		I: тол- 'to come'		II: вучо- 'to wait'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present 6.III.2. (page 99) 8.III.1. (page 119) 27.III.1. (page 342)	1Sg	-	-	-	-
	2Sg	тол	ит тол	вучо	ит вучо
	3Sg	толжо	ынже тол	вучыжо	ынже вучо
	1PI	(толына)	(о(гы)на тол)	(вучена)	(о(гы)на вучо)
	2PI	толза	ида тол	вучыза	ида вучо
	3PI	толышт	ынышт тол	вучышт	ынышт вучо

c3) Desiderative:

		I: тол- 'to come'		II: вучо- 'to wait'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present 11.III.1. (page 157)	1Sg	толнем	ынем тол	вучынем	ынем вучо
	2Sg	толнет	ынет тол	вучынет	ынет вучо
	3Sg	толнеже	ынеж тол	вучынеже	ынеж вучо
	1PI	толнена	ынена тол	вучынена	ынена вучо
	2PI	толнеда	ынеда тол	вучынеда	ынеда вучо
	3PI	толнешт	ынешт тол	вучынешт	ынешт вучо
Past tense I 36.III.1. (page 454)	1Sg	толнем ыл'е	ынем тол ыл'е	вучынем ыл'е	ынем вучо ыл'е
	2Sg	толнет ыл'е	ынет тол ыл'е	вучынет ыл'е	ынет вучо ыл'е
	3Sg	толнеже ыл'е	ынеж тол ыл'е	вучынеже ыл'е	ынеж вучо ыл'е
	1PI	толнена ыл'е	ынена тол ыл'е	вучынена ыл'е	ынена вучо ыл'е
	2PI	толнеда ыл'е	ынеда тол ыл'е	вучынеда ыл'е	ынеда вучо ыл'е
	3PI	толнешт ыл'е	ынешт тол ыл'е	вучынешт ыл'е	ынешт вучо ыл'е
Past tense II 36.III.1. (page 454)	1Sg	толнем улмаш	ынем тол улмаш	вучынем улмаш	ынем вучо улмаш
	2Sg	толнет улмаш	ынет тол улмаш	вучынет улмаш	ынет вучо улмаш
	3Sg	толнеже улмаш	ынеж тол улмаш	вучынеже улмаш	ынеж вучо улмаш
	1PI	толнена улмаш	ынена тол улмаш	вучынена улмаш	ынена вучо улмаш
	2PI	толнеда улмаш	ынеда тол улмаш	вучынеда улмаш	ынеда вучо улмаш
	3PI	толнешт улмаш	ынешт тол улмаш	вучынешт улмаш	ынешт вучо улмаш

c4) Non-finite forms:

	Suffix	I: тол- 'to come'	II: вучо- 'to wait'
Infinitive 2.III.1. (page 54)	-аш (-яш)	толаш	вучаш
Necessitive infinitive 8.III.4. (page 121)	-ман	толман	вучыман
Active participle 14.III.3. (page 191)	-ше	толшо	вучышо
Passive participle 14.III.3. (page 191)	-ме	толмо	вучымо
Future-necessitive participle 19.III.6. (page 258)	-шаш	толшаш	вучышаш
Negative participle 29.III.1. (page 364)	-дыме	толдымо	вучыдымо
Affirmative instructive gerund 9.III.1. (page 138)	-(ын) / -ен	толын	вучен
Negative gerund 13.III.2. (page 181)	-де	толде	вучыде
Gerund of prior action 18.III.2. (page 240)	-мек(е)	толмек(е)	вучымек(е)
Gerund of future action 26.III.1. (page 328)	-меш(ке)	толмеш(ке)	вучымеш(ке)
Gerund of simultaneous action 23.III.1. (page 300)	-шыла	толшыла	вучышыла

d) Productive derivational suffixes:

Type	Suffix	Example
N>A	-ан 12.III.1. (page 169)	йўр 'rain' > йўран 'rainy'
N>A	-(ы)се/-(ы)со/-(ы)сö 12.III.1. (page 169)	кöргö 'inside' > кöргысö 'internal'
N>A	-дыме/-дымо/-дымö 29.III.2. (page 365)	шўм 'heart' > шўмдымö 'heartless'
N/A>N/A	-лык 21.III.1. (page 271)	теле 'winter' > телылык 'for winter'
A/N>V	-ан ^I 19.III.3. (page 257)	вий 'power' > виянаш (-ам) 'to develop'
A/N>V	-ем ^I 34.III.2. (page 427)	нўшкö 'blunt, dull' > нўшкемаш (-ам) 'to grow dull'
V>V	-алт ^I 14.III.2. (page 190)	ышташ (-ем) 'to do' > ышталташ (-ам) 'to be done'
V>V	-ед ^{II} 14.III.2. (page 190)	пуаш (-эм) 'to give' > пуэдаш (-ем) 'to distribute'
V>V	-(ы)кт ^{II} 21.III.2. (page 272)	шочаш (-ам) 'to be born' > шочыкташ (-ем) 'to give birth'
V>N	-маш 19.III.1. (page 256)	йöраташ (-ем) 'to love' > йöратымаш 'love'
V>N	-дымаш 32.III.3. (page 397)	палаш (-ем) 'to know' > палыдымаш 'ignorance'

e) Miscellaneous clitics:

Suffix	Example
-ат 3.IV.5. (page 73)	нуно 'they' > нунат 'they too'
-ак 8.III.7. (page 125)	гай 'like' > гайак 'almost'
-(ы)с 39.III.3. (page 504)	Палем. 'I know.' > Палемыс. 'Oh, I know.'
-ла (unstressed) 39.III.4. (page 505)	ўлыкö 'down' > ўлыкыла 'downwards'
-я 39.III.2. (page 504)	Ончо! 'look' > Ончо-я! 'Oh look!'
-ян 39.III.2. (page 504)	Ончо! 'look' > Ончо-ян! 'Oh look!'

Exercises

1. Insert the proper case form of *кид* 'hand' in the following sentences. Each cases occurs once. No possessive or plural suffixes are required.

- 1) Самырык-влак, кок ... нӧлтен, кушташ тӱнгалыныт.
- 2) *Оркестрыште чылан *дирижӧрын ... ончат.
- 3) *Пижерге *деч посна ... йӱштын *чучеш.
- 4) Айда *айдемым сӱретлена: тебе тиде ... лиеш, тиде йол.
- 5) Ава ... порылыкшо н'игунам ок мондалт.
- 6) Кочмо деч ончыч ... мушкаш кӱлеш.
- 7) Тиде укш ... коеш.
- 8) Анян ... / ... сумка *кыл веле кодын: сумкажым *пӱчкын *шолыштыныт улмаш.

* *оркестр* 'orchestra', *дирижӧр* '(musical) conductor', *пижерге* 'mitten', *деч посна* 'without; except for, but', *чучаш (-ам)* 'to seem, to appear, to look, to feel', *айдеме* 'human, person', *кыл* '(here:) handle' *пӱчкаш (-ам)* 'to cut', *шолышташ (-ам)* 'to steal, to rob'

2. Mark the noun between slashes for the grammatical categories given: number, case, possessive suffix. For example: /*ава*: singular, accusative, 2Sg/ → *аватым*. Remember that in some cases, several arrangements might be permissible.

- 1) Ивановмыт чылам /*пӧрт*: singular, comitative, 3PI/, /*вольык*: singular, comitative, 3PI/ ужаленыт.
- 2) /*ял*: short plural, illative, 1PI/ кызыт шуко турист коштеш.
- 3) /*книга*: plural, nominative, 1Sg/ кушто улыт?
- 4) *Чური дене /*ава*: singular, 2PI, comparative/ койыда.
- 5) /*йоча*: plural, genitive, 2Sg/ лӱмышт кузе?
- 6) /*фотосӱрет: plural, lative, 1Sg/ лӱмым веле *пижыкташ кодын.
- 7) Миклай кажне 8-ше мартыште палыме /*ӱдыр*: plural, dative, 3Sg/ пеледышым пӧлекла.
- 8) /*книга*: short plural, inessive, 2PI/ могай теме нерген возеда?
- 9) У /*муро*: plural, accusative, 1PI/ колында мо?

* *чური* 'face', *фотосӱрет* 'photograph', *пижыкташ (-ем)* 'to attach; to give (a name)'

3. Fill out the following tables.

a) Indicative

		I: кочк- 'to eat'		II: пуо- 'to give'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				
Simple past tense I	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				
Simple past tense II	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				
Compound past tense I	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				
Compound past tense II	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				
Compound past tense III	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				
Compound past tense IV	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				

b) Imperative

		I: кочк- 'to eat'		II: пуо- 'to give'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				

c) Desiderative

		I: кочк- 'to eat'		II: пуо- 'to give'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				
Past tense I	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				
Past tense II	1Sg				
	2Sg				
	3Sg				
	1Pl				
	2Pl				
	3Pl				

d) Non-finite forms

	I: кочк- 'to eat'	II: пуо- 'to give'
Infinitive		
Necessitive infinitive		
Active participle		
Passive participle		
Future-necessitive participle		
Negative participle		
Affirmative instructive gerund		
Negative gerund		
Gerund of prior action		
Gerund of future action		
Gerund of simultaneous action		

4. Listen to the song “Икымше Йоратымаш” (“First Love”), as performed by the Mari artists Natasha Pushkina and Volodya Matveyev, which served as a language sample in this textbook’s introduction. Enjoy the fact that you are now actually able to understand it!

omj_40_1.mp3

волташ (-ем)	to lower, to bring down	кумылым волташ (-ем)	to spoil someone’s mood
йогывүд	flowing water	ойырлаш (-ем)	to separate, to break up
йолгорно	path, footpath	тан	friend; lover
йоратымаш	love	ушнымаш	joining, union
йўлалташ (-ем)	to burn (tr.)		

Ушыштем – тымык тылзын кас-влакше,
шўмыштем – йогывүд йолгорно.
Ок мондалт икымше йоратымаш,
ок мондалт Ош Вичын йогынжат.
Ок мондалт икымше йоратымаш,
ок мондалт Ош Вичын йогынжат.

Тые мыйын чонем йўлалтенат,
шарналтен ойырлымо жапнам.
Молан, молан чон йоратымашын
ушнымаш лийын огыл вара?
Молан, молан чон йоратымашын
ушнымаш лийын огыл вара?

Корнышто энгекеш логалыда гын,
ида волто те шке кумылдам.
Те ушешда налза рвезе жапдам
да эн первый вашлийме тандам.
Те ушешда налза рвезе жапдам
да эн первый вашлийме тандам,
да эн первый вашлийме тандам.

